

KÉRD JELEZÉS¹

SIPOS ERIKA

A kortárs filozófiai diskurzusok egyre alkalmazott filozófia lehetégeit firtatja er teljesebben jelenlev vonulatához a „Kérd Jelezés” címen megjelentetett kapcsolódik a szerz , amikor az újabb m vében, anélkül azonban hogy

* Király V. István: *Kérd jelezés, több-csendbeni alkalmazott filozófiai zajhábóritás a szabad(ság) kérdezésében*. Kalligram, Pozsony 2004, 219. o.

beállna a filozófiai kánonokra specializálódott „kórusba”¹...

Király V. István, magát nyíltan az „alkalmazott filozófiai” vizsgálódások hívének és szerény m vel jének tekinti és vallja². Elkötelezettségét leghitelesebben az egyazon egzisztenciális kérdésből kinöv könyvei³ illetve a különböző konferencia-kötetekben megjelent írásai igazolják, amely kérdésnek-kérdésnek⁴ a „...sajátossága éppen az, hogy maga is mintegy bennünket is „önmagában tart”.⁵ A mondat végére rajzolt kérdő jel nem elegendő ahhoz, hogy tényleges kérdéseket hozzunk létre — írja a szerző —, hisz „Csak az kérdez, aki maga is kérdéses”,⁶ következésképpen nemcsak az kérdéses, amire a kérdés kérdez, hanem a kérdező maga is az, különben aligha kérdezne az ember.

Király V. István m veiben tehát az egzisztenciális szituációból kinöv tényleges filozófiai kihívások ütköznek a szakosodás, a diszciplinárizálódás fejleményei révén jelentkező filozófiai álkérdésekkel. „Úgy t nik — állapítja meg a szerző — könnyebben elfogadható sokak számára, hogy a filozofálásnak, a filozófiával való foglalkozásnak semmiféle más voltaképpen értelme nincsen, mint az, hogy a filozófiát valamire »alkalmazni« lehetne.”⁷ E régi probléma lehetséges megválaszolásaként Heideggert idézi a m : „...ha egyszer már mi nem tudunk mit kezdeni a filozófiával, vajon nem kezd-e a végén valamit a filozófia mivelünk, feltéve, hogy hagyjuk

magunkat bevonni”.⁸ A „hagyás” itt a kérdés meglátását, illetve a ténylegesen ránk kihegyezett hiteles kérdés-kérdését jelenti, mely „...kérdés inkább elszenvetés, mint cselekvés”⁹ vallja Gadamerrel együtt a szerző.

Az ekként m köd filozófiai kérdés hitelességének ellen rzésére egy „módszert” is ajánl a kötet: tegyük fel a kérdést, „...hogya az írás szerző jét akkor is foglalkoztatná-e az illető sarkalatos („filozófiai”) probléma, ha történetesen nem egy egyetem vagy egy kutatóintézet el léptetésre törekvő munkatársa lenne? Azaz: milyen egzisztenciális értelemben érinti, tartja — t vagy engem — valóban fogva az illető kérdés vagy kérdésés? És hogya az miért éppen a filozófiához, a filozófiáért fordítja/fordít.”¹⁰

A filozófust fogva tartó egzisztenciális kérdésről továbbá hangsúlyoznunk kell, hogya az semmiképp sem fosztja meg az „elszenvetés” a szabadságától, hisz a kérdésés éppen e szabadság cselekedeteként hajtható végre, mely szabadság itt azt jelenti: lenni hagyni (Sein-lassen), hogya a létező a maga el-nem-rejtettségében megmutatkozzék, azaz tapasztalhatóvá váljék és ekként kérdésessé tegye azt, ami a maga átlagosságában egyáltalán nem volt kérdéses. A tapasztalatot itt abban az értelemben használjuk, mint aminek a során a már kialakult nézeteink és beállítódásaink megrendülnek, s ennyiben a tapasztalatnak az „...alapvető negativitása folytán mindenekelőtt megnyitó és felnyitott kérdés-struktúrája van”.¹¹ Tehát a tapasztalat szoros

kapcsolatban áll a szabadsággal, s a szabadság maga „...éppenséggel tapasztalat és tapasztalati, nem pedig pusztán egyfajta érzés». ¹² Ebben az értelemben beszél Pato ka is a „szabadság tapasztalatáról”, amely sohasem pusztán érzéki, hanem pontosan „az adottal, az érzékivel való meg nem elégedés tapasztalata...”. ¹³

A szabadság, a kérdezés, a tapasztalat és a filozófia egybecsen-gése végül a hagyomány probléma-köréhez vezet el a szerz t, aki Heidegger nyomán azt vallja, hogy a filozófia sohasem éppen folytatódik vagy éppen bevégz dik, hanem voltaképpen minden korban újraéled az él jelen által motivált radikális kérdezés terhének felvállalásában, s ennyiben a válaszok/megoldások sem örökíthet ek át egyik generáció-ról a másikra. A filozófia ugyanis nem más, mint a kérdezésben való kitartó megmaradás... ¹⁴, s ennyiben „lényege szerint sohasem könnyíti meg, hanem mindig csak megnehezíti a dolgo-
kat”. ¹⁵

Következésképpen: az alkalmazott filozófia éppen hogy komoly er feszítést igényel és ennyiben nem is annyira jövedelmez . Talán ezért is jelentkezik a filozófia „szakosodásá-nak” egyre nagyobb és szorítóbb szüksége, ami felszámolja az egzisztenciális kérdések hitelét, és a filozófia m vel it egyre inkább a különböző filozófiai intézmények funkcionáriusaivá–bürokratáivá teszi. A szerz e jelenséget a filozófia önveszélyes kérdezéstelenségének

nevezi, ami elhiszi magáról, hogy immár magasabb (élet)színvonalon „megélhetne az öngyilkosságból”. ¹⁶ E tendenciával való radikális szembe-fordulás jelzésére szolgál Heidegger gondolatának hangsúlyozása: „...filozófia csakis a szabadság alapján hajtható végre, s a filozófia végrehaj-tása magának a legnagyobb szabadságnak a cselekedete” ¹⁷.

E gondolat mentén vizsgáljuk most meg, hogy miként szervez dnek egységbe a kötetben egybegy jtött tanulmányok:

Az Alkalmazott filozófia és a filozófia szakmája (id szer tlen aktualitások) címen közzétett els tanulmány, az „alkalmazott filozófia” ügyét kapcsolja a filozófiában nem is olyan régóta eluralkodott „professzionizálódás” — szakmává válás — tendenciáinak kérdésköréhez. ¹⁸ Az „alkalmazás” lényegén gondolkodva a szerz arra a következtetésre jut, hogy az semmiképpen sem tekinthet pusztá *tekhné*-nek, hisz a filozófus, a mesteremberrel szemben, nem csupán arra kell törekedjen, hogy az agyag (a filozófiai terminusok tára) kancsóvá (értelmalakzattá) formálódjon, hanem ugyanakkor egzisztenciális értelemben t magát is kell érintse a kérdés, amely „munkára” készíti, s ennyiben a mesteremberrel szemben a gondolkodó-író maga is alakul, miközben létrehozza m vét.

A kötet második tanulmánya: *(Út)-keresés és téma-találkozás (Az alkalmazott filozófiai tematizálás „módszerbeli” értelemléte ségeir l)* egy nagyon izgalmas „etimológiai” jelleg

vizsgálódással indít. A szerző a módszer (*methodos*) tulajdonképpeni (bb) értelmét, értelemlehetőségeit kutatja, és végül a kérdezés, keresés ill. keres „fogalmaihoz” jut el. A *methodos* tehát olyan út — olvashatjuk a tanulmány zárógondolatában —, „amely thémáinak a vége is csak ott »van«, ahol az embernek is (a) vége van!”¹⁹

Ezt követően, *Az alkalmazás és a tematizálás filozófiai esélyei* című tanulmányban, a szerző az alkalmazott filozófiát a szabadság területékként jelöli meg, mint amiben maga a filozófia is ered és táplálkozik és amelyet maga a filozófia is állandóan problematizál.

Az Állítás (asszerció), kérdezés és tagadás címen megjelent negyedik tanulmány elsző Szókratészre hivatkozva emlékezteti olvasóit arra, hogy kérdezni nehezebb, mint válaszolni, majd megállapítja, hogy a kérdezés lét-karaktere „egyenesen” a szabadságban áll.

Ezt a gondolatot folytatja a *Hagyomány és a szabadság kérdezése (Gadamer és Heidegger)* című szöveg élére állított mottó, amely Heideggert idézve kimondja, hogy a „...filozófia csakis a szabadság alapján hajtható végre, s a filozófia végrehajtása magának a legnagyobb szabadságnak a cselekedete”.²⁰ A szabadság itt a filozófia szerepét jelöli, ami abban áll, hogy kérdésessé teszi azt, ami a maga közvetlen ténylegességében és átlagosságában a faktikus élet mozgalmassága számára egyáltalán nem kérdéses. Az ekként létrejövő új

kérdést „az él jelen motiválja, ezért arra pusztán a »hagyományra való hagyatkozás« révén nem is lehet sohasem megfelelő válaszolni”²¹ — olvashatjuk a *Prologusban*.

Ezzel összefüggésben „számol be” a szerző a közelmúltban elszenvedett személyes tapasztalatáról, pontosabban az Erdélyben m. köd. cenzúra igencsak friss egzisztenciális „élményér” is, amely nemrég megakadályozta a halál tematikájának szentelt egyszerre metafizikai és alkalmazott filozófiai kutatása publikálását és ami végül is emiatt Budapesten, a Közdok Könyvkiadó gondozásában jelenhetett csak meg. A cenzúra elleni nyilvános állásfoglalás révén egyrészt a Charta 77 megfogalmazására hivatkozik a szerző, amikor kijelenti, hogy a gesztusával a jogtalansággal szembeni védekezés kötelességének²² tesz eleget, de ugyanakkor rávilágít arra is, hogy a filozófia az él jelen által motivált új kérdések kidolgozásában áll, s ennyiben az alkalmazott filozófiának magának is kötelessége a tradíció elfeledett jellegét szolgáló mindenféle cenzúrával szembeni radikális állásfoglalás.

Az emberi sors ugyanis a múlt-jelen-jöv. egymásba játszásaként, az öröklött, de egyszersemind választott lehetőségekben rajzolódik ki, s ennyiben a szabadság kérdezése sem más, mint ami „mindig csak a választás választottságában van”²³, s ily módon voltaképpen az ember lényegével és a lét értelmével kapcsolatos kérdésben áll — írja a szerző a *Szabadság és halál* című *Exkurzusban*.

A cím láttán feltehetően a kérdés: miként állítható a halál a szabadság fogalma mellé? Sokkal kézenfekvőbbnek tűnik ugyanis annak korlátjaként értelmezni, hisz a halál bekövetkezik akkor is, ha az örök élet mellett döntünk. Azonban az, hogy eljutunk-e a heideggeri értelemben használt „halandóvá vált önmagunkhoz”, már feltételezi a jelenvaló lét döntését, aminek tétje nagy, hisz önmagunk elnyerése illetve elvesztése forog kockán. A halandóság felvállalása nélkül ugyanis semmiféle sors — autentikus lét-történet — sem lehetséges.

A következő *Exkurzus (Alkalmazás, nyelv és ösvények a nyitottba és a szabadba)* a lét szövegezésében, illetve a hagyáson alapuló kérdésben érvényre jutó nyelvet kutatva vezet el bennünket a történelmi emberi résztvételleként körvonalazott alkalmazás problémaköréhez, ami lényegét illetően az ember lét-rendeltetését hangsúlyozza.

Ezt követően a *Hagyomány, kérdés és szabadság* című *Exkurzusban*, e három fogalom jelentését és a köztük megállapítható „viszonyt”, helyesebben egymáshozküldést kutatja a szerző, némileg a következő iránykérdés mentén: „...miért is ír az ember”?²⁴

Végül a *Filozófia és a „hatás”, avagy az önveszélyesség a filozófiában* című záró *Exkurzus* a kérdés-jelezésként értett filozófia érvényességét nyomatékosítja. A gondolkodás ugyanis nem más, mint a kérdésben való kitartó megmaradás — írja a szerző —, s ennyiben a filozófia mesterséggé válását egyenesen a filozófia öngyilkosságaként tartja számon a mű. Hisz a szakosodás következtében épp az az egzisztenciális érintettség számolódik fel, ami lehetővé tehetné a lét hívására reflektáló kérdés megfogalmazását, amelyben a jelenvaló lét, mint halandó véges létező, létre nyitottan, de ugyanakkor mégis megkötött létezőként, autentikus jelt adhatna magáról...

Jegyzetek

1 Uo. 8.

2 Vö. uo. 55.

3 *Határ—Hallgatás—Titok*. Kolozsvár 1996; *Filozófia és Itt-Lét*. Tanulmányok. Kolozsvár 1999; *Fenomenologia exis tential a secretului. Încercaredefilosofieaplicat e*. Pitești 2001; *A halál és a meghalás tapasztalata*. Metafizikai és alkalmazott filozófiai odatekintés (kilenc szemszúrásban). Budapest 2003.

4 A kérdés itt „kérd -jelezésként” értend , amit semmiképpen sem szabad összetévesztenünk a puszta „kérd jel-ezéssel”.

5 Király V. István: *A halál és a meghalás tapasztalata*. Metafizikai és alkalmazott filozófiai odatekintés (kilenc szemszúrásban). Bp. 2003, 126.

6 Király V. István: Kérd jelezés, i. k. 175.

7 Uo. 17.

8 Heidegger, Martin: *Bevezetés a metafizikába*. Ikon, Bp. 1995, 8.

9 Király V. István i. m. 74.

10 Uo. 34.

11 Uo. 104.

12 Uo. 106.

13 Uo. 206.

14 Vö. uo. 203.

15 Heidegger, Martin, i. m, i. k. 7.

16 Vö. Király V. István, i. m. 205.

17 Uo. 83.

18 Vö. uo. 12.

19 Uo. 54.

20 Uo. 83.

21 Uo. 129.

22 Uo. 91.

23 Uo. 134.

24 Uo. 158.